

Karasszon István

Kálvin prédikációi

– *Jean Calvin, Sermons sur le Livre des Revelations du prophete Ezechiel, Chapitre 36-48, édition par E.A. de Boer, Barnabas Nagy †, Supplementa Calviniana X/3, Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 2006, LXVIII + 174 lap* –

Richard Stauffer óta tudjuk, hogy Kálvinnak egészen más arca van, ha prédikációit olvassuk, mint amit az Institúció alapján nyerünk a Reformátorról. Éppen ezért több, mint üdvözlendő, ha Kálvin 1554 januári és februári prédikációi megjelennek – eredetiben, úgy, ahogy azok elhangzottak. Miként tudjuk: azokról a kéziratokról van itt szó, amelyeket annak idején még Nagy Barna sárospataki (majd budapesti) professzor fejtett meg, s azóta hasonló formátumú tudós még nem akadt, aki folytathatta volna munkáját. Ezért örvendetes, hogy de Boer személyében egy olyan fiatal Kálvin-kutató lépett színre, aki már doktori disszertációját Kálvin Ezékiel-magyarozatából írta. Hogy azonban a könyv külön megemlékezik Nagy Barnáról (róla arcképet, életrajzot és tudományos bibliográfiát közöl), az nekünk, magyaroknak különös örömet nyújt!

Szóljunk röviden arról, hogy miért olyan nehéz egy ilyen kötet kiadása (amelyről az angol nyelvű bevezetés részletesen megemlékezik)! Kálvin nem írta le szó szerint prédikációit (a terjedelem tökéletesen indokolja is ezt a döntését). Viszont írnokok (legalább kettő) lejegyezték meglehetősen pontos szószerintiséggel azt, amit mondott. Értő szem rögtön látja, hogy ez bizony nem egyszerű dolog: a francia nyelv jóval hosszabban ír, mint beszél. Ha például franciául azt mondjuk, hogy „ők beszélnek” = ils parlent, nos ez kiejtésben: il parl; azaz majdnem kétszer annyit kell írnom, mint ami elhangzott. Az írnokok éppen ezért kb. olyan rövidítésekkel élnek, mint a mai gyorsírók – vannak ugyan általánosan bevett rövidítések, de mindenkinek megvan a maga sajátos arzenálja is. Ha hozzávesszük mindehhez, hogy ez nem mai francia nyelven történt, hanem a XVI. század nyelvezetében, akkor tudjuk igazán értékelni annak a Nagy Barnának a teljesítményét, aki nem anyanyelvként, történeti nyelv megfejtése közben szinte gyorsírói dekódoló munkát végzett!

A munka elvégezvén természetesen maga a tartalom érdeklí leginkább az olvasót: hogyan prédikált a Reformátor. A mai prédikációkkal egybevetve mindenképpen feltűnik: sokkal többet prédikált, mint mi – hétköznapokon is, és pedig olyan terjedelemben, ami legalább négyszerese egy ma vasárnap délelőtti igehirdetésnek. Azt már eddig is tudtuk róla, hogy stílusában nem csak választékos, hanem a francia prózát is megújítja – de hát az nyilvánvaló, hogy ha valaki ilyen hosszan prédikál, akkor egyszerűen nem lehet unalmas! Az nem jelent újdonságot, hogy a lectio continua alapján haladt előre Kálvin az igemagyarozatban, s talán csak az jelenthet többletet, ha látjuk: a prédikációk során sokszor utal vissza nem csak a már korábban magyarozott igére, hanem arra is, amit ezzel kapcsolatban már korábban elmondott. Úgy tűnik, hogy igemagyarozatát Kálvin egy folyamatos, monumentális sétának képzelte el: az élet minden területén új és új bibliaismerettel akarta gazdagítani gyülekezetét. Hogy mindennek haszna van, az számára evidenciának tűnik – tehát: a bibliai szöveg „relevanciájának”, vagy ahogy oly sokszor használták a modern német teológiában: a „Wirklichkeit”-nek kérdése föl sem merül, hanem természetesként áll előttünk. S ami a legmeglepőbb: Kálvin semmilyen konkrét utalást nem tesz azokra a konkrét eseményekre, amelyek 1554-ben foglalkoztatták a genfi lakosokat. Sem a nemrégiben lezajlott Servet-perre nem történik semmilyen utalás, sem Kálvin meglehetősen ingatag helyzetéről nem értesülünk (pedig tudjuk: ebben az időben még a második számkivetésre is el volt készülve a Reformátor).

Ugyanakkor pedig a prédikációk nincsenek híján a konkrétumoknak; csak hogy ezek nem a napi események konkrétumai, hanem az általános emberi élet, a mindennapi életvitel gyakorlati kérdései!

Nyilván az is roppant érdekel bennünket, hogy a prédikációk mennyire tükrözik azt a hatalmas exegetikai és dogmatikai munkát, amit a Reformátor végzett. Igaza volt Stauffernek: a kép egészen más, mint Kálvin kommentáraiban! Csak értő szem veszi észre, hogy milyen hatalmas exegetikai tudás áll a prédikáció háttérében – a korabeli hallgató azonban csak a legszükségesebb tartalmi magyarázatokat kapja meg, azokat, amelyek nélkül egyszerűen érthetetlen lenne a szöveg. A prédikációk ugyan elárulják, hogy Kálvin ismerte az „explikáció” (kifejtés) és „applikáció” (alkalmazás) közötti különbséget, de mint ha végig arra törekedett volna, hogy ez a kettő szorosán együtt maradjon. Nem találkozunk prédikációiban olyan megoldással, mint pl. „ezt mondta a szöveg akkor”, ill. „és ezt mondja most” – hanem a tartalom úgy nyer kifejtést, hogy annak konkrét, napjainkra vonatkoztatott volta természetesnek tűnjön hallgatói előtt!

Néhány példát érdemes erre felhozni. Az Ez 36, 26-28 kifejezetten fenyegető ígét tartalmaz. Kálvin nem is mulasztja el, hogy előtárja: a babiloni fogság Izrael büntetése volt, de önmagában is Isten szent neve elleni bűnként értelmezendő. Viszont a prédikáció megszólító része kétségkívül nem a kortörténeti ismeretek előtárásából áll, hanem sokkal inkább abból, hogy Kálvin hangsúlyozza: a „pápisták” rosszul gondolják, hogy az ember önmagától képes jót tenni. Mi mindig hajlamosak vagyunk, hogy bűnt elkövetve Isten büntetését idézzük fejünkre, s a kegyelmes Isten nevét így is megszenteltelenségteljesítjük. Ezért van mindig szükségünk a hitünk megerősítésére – Kálvin itt a „konfirmáció” szót használja, ami természetesen nem egy eseményre, hanem egy folyamatos magatartásra hívja fel a figyelmet. A prédikáció azzal zárult, hogy ezzel a folyamatos megerősítéssel a hívő már a jelenben elővételezi Istennek azt a jószágát, amit majd az örök életben fog megtapasztalni.

Természetesen egészen más a helyzet egy olyan passzussal, ahol az ige eleve ígéretet tartalmaz: Ez 37,15-22. Itt a prédikátornak jóval több dolga van megmagyarázni, hogy történeti ígéretként mit is jelentett Izrael törzseinek a helyreállítása (ma már pontosan tudjuk, hogy milyen súlyos történeti problémákat vet fel a tizenkét törzs teóriája). Ami viszont az ígéreteket, a „restoration” fogalmát illeti, itt Kálvin semmilyen problémát nem lát abban, hogy Pál apostolra utaljon, s a bűn által megromlott emberi természet helyreállítását a páli tipológia alapján magyarázza – mindezt persze annak feltételeként, hogy mi, megváltott bűnösök alkossuk a helyreállított királyságot, Isten országát. A prédikáció hallgatói bizonyosan fellelkesülten térhettek haza, hiszen Kálvin olyan élénk képekkel festi le Isten országa megvalósulásának lehetőségeit, hogy többet ér minden adhortációnál!

Nyilván érdekes még az is, hogy Ez 38,1-13 magyarázatában Kálvin hogyan értelmezi Gógot és Magógot. Itt mindenképpen meg kell jegyezzük a jelen kiadás kiváló jegyzetanyagát, amennyiben ismerteti velünk Hieronymus értelmezését, ill. még azt is, hogy Kálvin kortársai közül kik csatlakoztak az ókori exegétához. Kifejezetten élvezetes látni azt a szellemi teljesítményt, ahogy Kálvin áttekinti a régi értelmezéseket (főként aztán az Antikrisztusra és a törökökre való utalást), majd üdvtörténeti átértelmezést ad. Itt már szerepel az „applikáció” szó – jelezve, hogy Kálvin másutt is tudatában volt a feladatnak, de nem kívánta ezzel terhelni a hallgatóságot. Az a magyarázat pedig, hogy Isten az egyházát mindig megmenti a sátán hatalmából, nyilvánvaló biztatás volt a reformáció korában – mindazzal együtt, hogy Kálvin konkrét politikai eseményt (szokásához híven) itt sem említ.

Mindez csak ízelítő. Kálvin prédikációi bizonyos mindenkit érdekelnek, aki a protestáns hitet vallja. Az eredeti szöveg megjelentetése annál is inkább érdekes, mivel itt nem a nagy rendszerező, nem is az egyházvezető – hanem kifejezetten a lelkigondozó és pásztor képe válik láthatóvá, tehát az a kép, amit eddig kevésbé ismerhettünk. Nem vitás: a betűhű kiadás elolvasása nem minden problémától mentes, annak számára sem, aki egyébként jól beszél franciául, hiszen négyszázötven évvel ezelőtti szöveget kell megértenünk. S talán éppen ezért lenne fontos, hogy ezek a prédikációk is megjelenjenek magyarul (akár csak egy digitális formában hozzáférhető adatbázisban is), hiszen általa sokan tanulnának meg másként gondolkodni a Reformátorról.

Karasszon István

* Erik A. de Boer könyvismertetőjének szerkesztett változata. Fordította: Rácsok Gabriella

FORRÁS: <http://www.reformatus.hu/confessio/2007/1/2tema1.htm>